

УДК 33:631.1

О. Т. Левандівський,

д. е. н., професор, завідувач кафедри фінансів,

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5819-8377>

І. Ф. Баланюк,

д. е. н., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування,

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2053-0394>

Л. С. Сас,

д. е. н., професор, професор кафедри обліку і оподаткування,

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2053-0394>

М. В. Смушак,

к. е. н., доцент кафедри обліку і оподаткування,

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-3771-1567>

О. Ю. Гаврик,

к. е. н., доцент кафедри обліку і оподаткування,

Білоцерківський національний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9816-0253>

DOI: 10.32702/2306-6792.2024.6.37

УПРАВЛІНСЬКІ ПІДХОДИ В ФОРМУВАННІ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА ОСНОВІ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ

O. Levandyskiy,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Finance,

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

I. Balaniuk,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Accounting and Taxation,

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

L. Sas,

Doctor of Economic Sciences, Professor of the Department of Accounting and Taxation,

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

M. Smushak,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Accounting and Taxation,

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

O. Havryk,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Accounting and Taxation,

Bila Tserkva National Agrarian University

ADMINISTRATIVE APPROACHES IN THE FORMATION OF THE LOCAL BUDGET OF THE TERRITORIAL COMMUNITY ON THE BASE OF TAX REVENUES

У статті проаналізовано процес формування місцевого бюджету територіальної громади у національній системі оподаткування та розглянуто сучасний стан його фінансово-економічного регулювання. Виділено специфічні особливості встановлення місцевих податків і зборів, що впливають на ефективність функціонування територіальних громад. Звертається увага на те, що невідомість правового регулювання у цьому контексті створює проблеми для реалізації ідеї децентралізації у функціонуванні територіальних громад.

На основі вивчення міжнародного досвіду у питаннях фінансової самостійності місцевого самоврядування сформувано висновки та пропозиції щодо вдосконалення місцевих податків і зборів.

Визначено, що подальший розвиток податкових надходжень має здійснюватися через поліпшення умов для підприємницької діяльності та збільшення доходів працівників, що є реальним джерелом коштів для бюджетів. Враховуючи географічні та виробничі особливості різних територіальних громад, узято до уваги потенціал об'єктів оподаткування для збільшення доходів бюджетів та вирішення різних економічних і соціальних питань.

Також розроблені пропозиції для підвищення фінансової незалежності місцевого самоврядування на рівні територіальних громад через використання податкового інструментарію.

Аналіз формування доходів місцевих бюджетів в Україні та країнах Європи виявив різноманітність підходів до структури податкових надходжень. Структура податкових надходжень українських територіальних громад вказує на схожість з бюджетами польських гмін. Однак, в порівнянні з територіальними громадами, бюджети гмін мають більш рівномірний розподіл податкових надходжень. Частка податку на доходи фізичних осіб в гмінах менша, ніж у ТГ України, але водночас роль надходжень від оподаткування нерухомості в бюджетах гмін вища в 1,5 раза.

Отже, з нашого погляду, ключовим напрямком реформування податкової системи повинно стати встановлення оптимального рівня податкового навантаження для сприяння подальшому економічному зростанню. Досягнення позитивного ефекту можливе за умови впровадження заходів, спрямованих на поліпшення системи податкового контролю, створення умов, що ускладнюють ухилення від сплати податків, встановлення значних обмежень на використання податкових пільг, а також розроблення оптимальної методики розподілу податкових надходжень.

The article analyzes the process of forming the local budget of the territorial community in the national taxation system and examines the current state of its financial and economic regulation. The specific features of the establishment of local taxes and fees, which affect the effectiveness of the functioning of territorial communities, are highlighted. Attention is drawn to the fact that the lack of awareness of legal regulation in this context creates problems for the implementation of the idea of decentralization in the functioning of territorial communities.

Based on the study of international experience in matters of financial independence of local self-government, conclusions and proposals regarding the improvement of local taxes and fees were formed.

It was determined that the further development of tax revenues should be carried out through the improvement of conditions for entrepreneurial activity and the increase of incomes of employees, which is a real source of funds for budgets. Taking into account the geographical and industrial features of various territorial communities, the potential of taxation objects for increasing budget revenues and solving various economic and social issues is taken into account.

Proposals have also been developed to increase the financial independence of local self-government at the level of territorial communities through the use of tax instruments.

The analysis of the formation of revenues of local budgets in Ukraine and European countries revealed a variety of approaches to the structure of tax revenues. The structure of tax revenues of Ukrainian territorial communities points to similarities with the budgets of Polish communes. However, compared to territorial communities, commune budgets have a more even distribution of tax revenues. The share of personal income tax in communes is smaller than in the TG of Ukraine, but at the same time, the role of income from real estate taxation in the budgets of communes is 1.5 times higher.

Therefore, in our opinion, the key direction of reforming the tax system should be the establishment of the optimal level of the tax burden to promote further economic growth. Achieving a positive effect is possible under the condition of implementing measures aimed at improving the tax control system, creating conditions that make tax evasion more difficult, establishing significant restrictions on the use of tax benefits, as well as developing the optimal method of tax revenue distribution.

Ключові слова: місцевий бюджет, територіальна громада, місцеві податки, децентралізація, місцеві доходи.

Key words: local budget, territorial community, local taxes, decentralization, local revenues.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У процесі проведення в країні децентралізації територіальні громади (ТГ) отримали повноваження у забезпеченні власних доходів. Джерелом формування дохідної частини ТГ є відрахування від загальнодержавних податків і зборів, а також місцеві податки і збори. Взаємозалежність даних надходжень є важливим питанням у формуванні доходів місцевих громад. Адже розумінням є те, за рахунок якого надходження ефективно функціонує ТГ. Диверсифікація податкових надход-

жень забезпечує сприятливий розвиток місцевих органів самоврядування. Проаналізувавши наповнення ТГ дасть можливість в подальшому успішно їм розвиватись завдячуючи тим фінансовим ресурсам, які поступають у вигляді податкових надходжень.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що проблеми, пов'язані з на-

повнення місцевих бюджетів та належним фінансуванням ТГ за рахунок податкових надходжень, активно вивчаються вченими у сфері економіки та права. Наприклад, Я.В. Журавель, О.О. Майданник та О.О. Риженко [1, с. 57—64] розглядали правові аспекти місцевих податків і зборів, вказуючи на недоліки у законодавстві стосовно встановлення ставок податків та бази оподаткування, а також констатуючи недосконалість умов для розвитку бізнесу в регіонах.

Особливу увагу приділяли ролі місцевих зборів у формуванні доходів місцевих бюджетів О.Р. Західна та С.Я. Бугіль [2, с. 166—170]. У статті Г.В. Полишина [3, с. 162-165] проведено порівняння місцевих податків в Україні та за кордоном з метою визначення доцільності впровадження зарубіжного досвіду. В роботах Л. Лазутіна [4], І. Луніна [5], А. Нікітішина [6], Н. Проця [7], Н. Слободянюка [8] та інших дослідників детально розглядалися особливості регулювання податків як основи для формування доходної бази місцевих бюджетів. В цілому, у своїх дослідженнях науковці розглядають як дохідну частину місцевих бюджетів, так і видаткову. Однак, залишається актуальним і потребує дослідження ресурсна база місцевих надходжень, оскільки від них залежить залежність від державного бюджету і подальший розвиток ТГ за рахунок власних накопичень. Такий підхід недостатньо опрацьований у науковій літературі.

МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕНЬ

Метою статті є механізм формування дохідної частини місцевих громад і виявлення ризиків у забезпеченні їх подальшого розвитку через недовиконання надходжень до бюджету та висунення пропозицій щодо вдосконалення механізму місцевого оподаткування як основи для створення фінансово незалежних місцевих бюджетів.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

За період децентралізації власні доходи місцевих бюджетів України мають тенденцію до зростання. Так, у 2023 році до загального фонду місцевих бюджетів надійшло 441,9 млрд грн, що на 43,8 млрд грн, або 11% більше, ніж у 2022 році.

Основними статтями доходів (без урахування міжбюджетних трансфертів) у 2023 році були податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) — 289,4 млрд грн, єдиний податок — 55,8 млрд грн, плата за землю — 34,5 млрд грн та акцизний податок — 22,4 млрд. грн Ще 14,5 млрд грн

приніс податок на прибуток та 9,1 млрд грн — податок на нерухоме майно [9]. В довоєнний період основу надходжень місцевих бюджетів формували кошти від розподілу загальнодержавних податків та зборів. Їхня вага у складі власних доходів поступово наближалася до двох третин [10, с. 228]. Таким чином можна зауважити, що диспропорції у функціонуванні ТГ були і раніше, але повномасштабна війна їх загострила, в т.ч. через перекося у відрахуванні "військового" ПДФО в місцеві бюджети [11].

До повномасштабного вторгнення частка місцевих податків та зборів в структурі податкових надходжень складала від 5,7% у 2019 році, до 5,41% у 2021 році. В період воєнної агресії з боку рф їх частка скоротилася з 3,84% у 2022 році до 3,22% у 2023 році, що складає — 100,0088 млрд грн.

Це свідчить про важливість місцевих податків та зборів для наповнення бюджету ТГ, а також про значення місцевих органів влади щодо формування їх фінансових ресурсів.

Структура наповнення місцевих бюджетів у країнах Європи має свою специфіку. Так, аналізуючи окремі Європейські країни щодо формування дохідної частини місцевих бюджетів можна побачити, що податкові надходження можуть забезпечуватись за рахунок окремих груп. При чому, частка, як і їх кількість є різною. У таких країнах як Франція, Словаччина, Чехія — найбільшу питому вагу у формуванні дохідної частини місцевого бюджету належить податку на нерухомість (в т.ч. на землю). З цього можна зробити висновок, що місцеві бюджети в країнах Європи здебільшого формуються від оподаткування нерухомого майна (в т.ч., землі), частка яких сягає третини, а то й перевищує половину усіх податкових надходжень місцевих бюджетів. В Україні ж вона порівняно невисока — 13% (в т.ч., майже 10% — від оподаткування землі). Польща, Італія, Франція — мають більш диверсифіковані надходження до місцевого бюджету [13]. Таким чином ми бачимо, що немає єдиного підходу у наповненні місцевих бюджетів. Окремі країни мають подібні з Україною інституційні параметри децентралізації — Франція, Італія, Польща, Великобританія [14, с. 80], — відрізняються за своєю структурою щодо окремих податкових надходжень у формуванні власних місцевих бюджетів.

Через місцеві бюджети в Україні перерозподіляють обсяг податків і зборів еквівалентний 6,5% ВВП. Це навіть більше, ніж у розвинутих країнах Європи. При цьому в Україні через місцеві бюджети проходить ледь не чверть

(23,6%) усіх податкових надходжень. Більше — лише у Франції (28,3%). Натомість в Угорщині, Чехії та Словаччині на місцеві бюджети припадає менше 10% усіх зібраних податків і зборів [13].

Структура формування дохідної частини місцевих бюджетів України найбільше подібна до польських. Різниця тільки в тому, що питома вага ПДФО в Україні перевищує три чверті усіх надходжень до місцевих бюджетів через податки і збори на відміну від Польщі. Отже, таке явище можна аргументувати тільки тим, що єдиний податок в Європейських країнах відсутній. Самозайняті особи в країнах Європи оподатковують на загальних підставах. Тут має місце і податкове відшкодування за підсумками року. Тому єдиний податок хоча нами і віднесено до групи інші податки, його можна прирівняти і до ПДФО. В Україні єдиний податок в структурі загальних податкових надходжень складає в межах 13%. З цього слідує, що ПДФО і єдиний податок є вагомим джерелом наповнення місцевих бюджетів у ТГ. У країнах (Італія, Чехія, Польща) місцеві бюджети наповнюються за рахунок оподаткування транспортних засобів. Їх ми теж віднесли до групи інші податки. У Франції має місце оподаткування фінансових і капітальних трансакцій що дає можливість наповнювати дохідну частину місцевих бюджетів.

В процесі реформ і проведення децентралізації, наповнення місцевих бюджетів в Україні, як ми це вже зауважили, є наближеним до формування бюджету польських гмін. Підхід до диверсифікації наповнення місцевих бюджетів має важливе значення. Хоча в Польщі наповнення бюджетів гмін від оподаткування доходів фізичних осіб становить 42%, в Україні ТГ від ПДФО отримують близько 60% усіх податкових надходжень. Якщо прийняти до уваги від самозайнятості єдиний податок до оподаткування доходів фізичних осіб, як це має місце в Європейських країнах, то надходження до бюджетів ТГ вказаними податками може становити і 72%. Таким чином, наповнення місцевих бюджетів ТГ в значній мірі залежить від підприємницької діяльності на даній території. Виходячи з цього ТГ змушені все робити для того, щоб залучати бізнес і сприяти інвестиційній привабливості регіону. Для цього органи місцевого самоврядування повинні рекламувати свій край, надавати потенційним інвесторам необхідну інформацію про сприяння бізнесу. Структура доходів місцевих бюджетів ТГ дозволяє зрозуміти механізм їх наповнення фінансовими ресурсами і порівняти з місце-

вими бюджетами зарубіжних країн. В основі системи бюджетування мають бути науково-обґрунтовані принципи, що чітко визначають характер та зміст бюджетування, створюючи умови для ефективної роботи і зменшуючи можливість впливу негативних факторів.

В період воєнного стану органи місцевого самоврядування показали свою міць у подоланні труднощів. Зокрема вони продемонстрували свою силу не тільки через створення територіальної оборони, підтримку ЗСУ і зміцненні національної безпеки, але надання прихистку внутрішньо переміщеним особам. Отже, завдяки проведеній реформі децентралізації, ТГ маючи самостійний місцевий бюджет змогли зберегти державу і протистояти викликам війни.

Не дивлячись на переваги децентралізації зупинимось на механізмі наповнення місцевих бюджетів ТГ і, зокрема ПДФО. Результати дослідження свідчать про проблеми обліку розподілу ПДФО у наповненні місцевих бюджетів. Труднощі виникають через відсутність ясності в законодавстві. Зокрема, колізії виникають, коли структурний підрозділ підприємства, установи чи організації знаходиться в іншому місці ніж головний офіс.

За результатами дослідження, труднощі обліку розподілу ПДФО серед бюджетів місцевого самоврядування викликані відсутністю ясності в законодавстві щодо того, що є структурним підрозділом підприємства, в якому є працівники і який знаходиться в іншому місці, ніж головний офіс. Однак, відсутність ясності в законодавстві значною мірою відобразило той факт, що підприємства і державні установи не мали систем бухгалтерського обліку, які дозволили б всім їм дотримуватися єдиного, чіткого визначення такої бізнес-одиниці.

Ще в 1990-х роках проглядалися питання щодо сплати ПДФО, та в якому співвідношенні має проводитись дане відрахування до різних рівнів місцевих бюджетів. Також була звернута увагу на те, що роботодавці повинні перераховувати податок у бюджет місцевих громад у частці їхніх працівників, які працюють на даній території району/населеного пункту. Однак практика показала, що у наукових колах по різному відносяться до сплати ПДФО. Одні вважають, що доцільно сплачувати даний податок за місцем юридичної адреси підприємства, установи чи організації, другі — за безпосереднім місцем роботи працівника, треті — за місцем фактичного його проживання. У 2000-х роках виникло питання до юридичних осіб з приводу сплати ПДФО за співробітників, які працюють в їх регіональних підрозділах. Мова йшла

про те, щоб роботодавці сплачували ПДФО за працівників не пропорційну частку, а за місцем їх фактичної роботи. Враховуючи такі обставини, у 2003 році був прийнятий закон, спрямований на державну реєстрацію суб'єктів господарювання. Того ж року також був введений окремий закон "Про податок з доходів фізичних осіб", яким було визначено поняття "відокремлений підрозділ" для оподаткування ПДФО. Цей закон передбачав, що підприємства мали сплачувати ПДФО за працівників у місцях розташування їх відокремлених підрозділів.

Важливою нормою також стало внесення поправок до Бюджетного кодексу України, згідно з яким податок з доходів фізичних осіб, сплачуваний юридичною особою-роботодавцем, розподілявся до відповідних місцевих бюджетів за місцем розташування підприємства та його відокремлених підрозділів.

Проте виникла проблема неоднозначного тлумачення терміну "відокремлений підрозділ". Згідно з тодішньою нормою, це включало філії, представництва, або інші структурні підрозділи поза місцезнаходженням юридичної особи, які виконували роботи або надавали послуги в єдиному технологічному процесі.

У 2011 році набрав чинності новий Податковий кодекс України, який збільшив розмаїття трактування "відокремлених підрозділів" за Господарським кодексом. Це викликало невизначеність і спірні ситуації визначення, чи включали вони в себе територіальні або функціональні структури.

Після 2012 року були внесені зміни, але проблема залишалася, оскільки підприємства мали різне тлумачення та реєстрацію своїх відокремлених підрозділів у податкових органах. На початку 2016 року термін "відокремлений підрозділ" був повністю вилучений, дозволяючи компаніям вибирати, як сплачувати ПДФО для працівників, включаючи можливість повного перерахування до бюджетів громад, де розташований головний офіс підприємства, установи чи організації.

Загалом, можна визначити, що в Україні не існувало чіткої системи, яка зобов'язувала роботодавців розподіляти ПДФО між різними місцевими бюджетами, і сучасні законопроекти можуть розглядатися як спроба відновлення цієї ідеї.

Починаючи з 2021 року, після завершення наступного етапу реформи, 60% ПДФО розпочали направляти до бюджетів територіальних громад сіл, селищ та міст. Не відбулося жодних змін у відношенні до оподаткування відокремлених підрозділів.

Отже, якщо проаналізувати ПДФО, то він є основою для наповнення місцевих бюджетів ТГ і в цілому стабільним джерелом, якщо дивитися на національному рівні. Але висока частка цього податку в конкретній громаді свідчить про сильну залежність її бюджетних надходжень від наявності бізнесових структур та офіційної зайнятості. Не кожна ТГ може гордитися цим фактором. Тому настав час для місцевого самоврядування розглянути можливість диверсифікації податкових надходжень шляхом оподаткування нерухомості, як це робиться в країнах Європи. Мова йде не про встановлення великих ставок податку на нерухомість для фізичних осіб. По-перше, слід скасувати пільги щодо плати за землю для "окремих" підприємств, а саме їхніх власників. А потім розглянути введення хоча б мінімальних, але не нульових ставок податку на нерухомість, враховуючи, що цей податок стосується майна, відмінного від земельних ділянок. Також, актуальним є питання підвищення рівня капіталізації земельних фондів сільськогосподарських підприємств, залучення їх у інвестиційний оборот з метою фінансового забезпечення аграрного сектора економіки, а отже і наповнення місцевих бюджетів ТГ [15. с. 127].

Ключовою новацією бюджету-2024 є переспрямування частини податку на доходи фізичних осіб з грошового забезпечення військовослужбовців (прогноз — 96,3 млрд грн) із місцевих бюджетів до держбюджету. А також скоротити норми відрахування звичайного ПДФО до 60% для громад, як і закладено в чинному Бюджетному кодексі [16].

Аналіз структури надходжень податків до бюджетів ТГ виявив чотири основні групи за джерелами формування їхніх доходів. Перша група включає ТГ, у яких головне джерело податкових надходжень бюджету становить більше 60% від загальної суми податкових надходжень, а решта джерел податкових надходжень мають відносно рівномірні частки, кожна з яких не перевищує 20%. Друга група охоплює ТГ з двома ключовими джерелами податкових надходжень, сумарний внесок яких перевищує 80% від загальної суми податкових надходжень їхнього бюджету. Кожне з цих джерел забезпечує або більше третини від загальної суми податкових надходжень, або одне забезпечує понад 20%, а інше — решту (при цьому сумарно вони формують понад 80% усіх податкових надходжень бюджету ТГ). Третя група включає ТГ із відносно рівномірним розподілом податкових надходжень між 3—4 джерелами, при цьому два з них сумарно не перевищують 80%

усіх податкових надходжень їхнього бюджету. Четверта група охоплює ТГ, структура податкових надходжень бюджетів яких не відповідає критеріям трьох попередніх груп і приблизно відповідає структурі бюджетів третьої групи.

ВИСНОВКИ

Аналіз формування доходів місцевих бюджетів в Україні та країнах Європи виявив різноманітність підходів до структури податкових надходжень. Структура податкових надходжень українських територіальних громад вказує на схожість з бюджетами польських гмін. Однак, в порівнянні з територіальними громадами, бюджети гмін мають більш рівномірний розподіл податкових надходжень. Частка податку на доходи фізичних осіб в гмінах менша, ніж у ТГ України, але водночас роль надходжень від оподаткування нерухомості в бюджетах гмін вища в 1,5 раза.

Середньостатистична ТГ в Україні отримує 87% власних доходів внаслідок трьох видів податків (ПДФО, який становить понад 54% власних доходів, єдиний податок та плата за землею).

Висока залежність власних доходів ТГ від ПДФО створює ризик для місцевого самоврядування — можливі втрати частини доходів через вирівнювання податкової спроможності, основане на ПДФО. Це підкреслює важливість диверсифікації податкових надходжень ТГ, зокрема через використання місцевих податків і зборів, для запобігання втратам, які могли б використовуватися для їх розвитку.

Отже, з нашого погляду, ключовим напрямком реформування податкової системи повинно стати встановлення оптимального рівня податкового навантаження для сприяння подальшому економічному зростанню. Досягнення позитивного ефекту можливе за умови впровадження заходів, спрямованих на поліпшення системи податкового контролю, створення умов, що ускладнюють ухилення від сплати податків, встановлення значних обмежень на використання податкових пільг, а також розроблення оптимальної методики розподілу податкових надходжень.

Література:

1. Журавель Я. В., Майданник О. О., Риженко О. О. Встановлення місцевих податків і зборів об'єднаними територіальними громадами: сучасний стан та перспективи розвитку правового регулювання. Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. 2019. № 1. С. 57—64. DOI: 10.33287/11220.

2. Західна О. Р., Бугіль С. Я. Місцеві збори у формуванні доходів місцевих бюджетів. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Економічні науки". 2016. Вип. 21. Ч. 1. С. 166—170.

3. Полишин Г. В. Місцеві податки та збори в Україні та за кордоном. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 4. С. 162—165.

4. Лазутіна А. О. Джерела формування місцевих бюджетів сільських територій в умовах децентралізації. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Вип. 6. С. 728—732. URL: <http://global-national.in.ua/archive/6-2015/150.pdf>

5. Диверсифікація доходів місцевих бюджетів: монографія / Луніна І. О., Кириленко О. П., Лучка А. В. та ін. Київ: ІЕП НАНУ, 2010. 320 с.

6. Нікітішин А. О. Податкові надходження як складова доходів місцевих бюджетів. Вісник Одеського національного університету. Серія "Економіка". 2016. Т. 21. Вип. 2. С. 156—160.

7. Проць Н. В. Формування податкових надходжень місцевих бюджетів у контексті бюджетної децентралізації. Фінансовий простір. 2015. № 1. С. 221—227.

8. Слободянюк Н. О., Коніна М. О. Проблеми формування дохідної частини місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації. Економіка і суспільство. 2016. Вип. 2. С. 611—616.

9. У Мінфіні розповіли, як зросли надходження до місцевих бюджетів. Слово і діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2024/01/08/novyna/finansy/minfini-rozpovily-yak-zrosly-nadkhodzhennya-miscevux-byudzhativ>. (дата звернення: 02.02.2024).

10. Податкові надходження бюджетів об'єднаних територіальних громад як джерело фінансування їх розвитку. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2019-6_0-pages-227_233.pdf (дата звернення: 02.02.2024).

11. Військові стали двигуном місцевих бюджетів. Чи це добре? URL: <https://glavcom.ua/economics/finances/vijskovi-stali-dvihunom-mistsevikh-bjudzhetiv-chi-tse-dobre-9482-15.html/> (дата звернення: 02.02.2024).

12. Доходи зведеного бюджету України URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/income/2023/> (дата звернення: 02.02.2024).

13. На чому заробляють місцеві бюджети в країнах Європи та в Україні? URL: <https://cost.ua/744-na-chomu-zaroblyayut-mistsevi-byudzhety-v-krayinakh-evropy-ta-v-ukrayini/> (дата звернення: 02.02.2024).

14. Механізми адміністративно-фінансової децентралізації: світові практики та напрями їх імплементації в Україні / ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України"; наук. ред. І. З. Сторонянська. Львів, 2018. 106 с.

15. Левандівський О.Т., Баланюк І.Ф., Шеленко Д.І., Сас Л.С. Фінансовий механізм капіталізації земельних ресурсів сільськогосподарських підприємств регіону у взаємовідносинах з територіальними громадами. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: науковий журнал. Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2021. Вип. 17. Т. 2. С. 124—135.

16. Бюджет-2024: без військового ПДФО на місцях, коштів на ремонт доріг і ДФРР URL: https://lb.ua/news/2023/09/20/575743_byudzhet2024_bez_viyskovogo_pdfo.html (дата звернення: 02.02.2024).

References:

1. Zhuravel', Ya.V. Majdannyyk, O.O. and Ryzhenko, O.O. (2019), "Establishment of local taxes and fees by united territorial communities: current state and prospects for the development of legal regulation", *Visnyk Akademii pratsi, sotsial'nykh vidnosyn i turyzmu*, vol. 1, pp. 57—64. DOI: 10.33287/11220.

2. Zakhidna, O.R. and Buhil', S.Ya. (2016), "Local fees in the formation of local budget revenues", *Naukovyj visnyk Khersons'koho derzhavnogo universytetu. Serii "Ekonomichni nauky"*, vol. 21, no. 1, pp. 166—170.

3. Polyshyn, H.V. (2019), "Local taxes and fees in Ukraine and abroad", *Pidpryemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, vol. 4, pp. 162—165.

4. Lazutina, L.O. (2015), "Sources of local budgets rural areas under decentralization", *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky*, vol. 6, pp. 728—732, available at: <http://global-national.in.ua/archive/6-2015/150.pdf> (Accessed 02.02.2024).

5. Lunina, I.O. Kyrylenko, O.P. and Luchka, A.V. (2010), *Dyversyfikatsiia dokhodiv mistsevykh biudzhetyv* [Diversification of local budget revenues], IEP NANU, Kyiv, Ukraine.

6. Nikitishyn, A.O. (2016), "Tax revenues as a component of local budget revenues", *Visnyk Odes'koho natsional'nogo universytetu. Serii "Ekonomika"*, vol. 21, no. 2, pp. 156—160.

7. Prots', N.V. (2015), "Formation of tax revenues of local budgets in the context of budget decentralization", *Finansovyy prostir*, vol. 1, pp. 221—227.

8. Slobodianiuk, N.O. and Konina, M.O. (2016), "Problems of forming the revenue part of local budgets in the conditions of financial decentralization", *Ekonomika i suspil'stvo*, vol. 2, pp. 611—616.

9. Slovo i dilo (2024), "The Ministry of Finance told how revenues to local budgets increased", available at: <https://www.slovoidilo.ua/2024/01/08/novyna/finansy/minfini-rozpovily-yak-zrosly-nadxodzhennya-miscevyx-byudzhetiv> (Accessed 02.02.2024).

10. Dub, A.R. and Hrynchyslyn, I.M. (2019), "Tax Revenues to the Budgets of the United Territorial Communities as a Source of Financing for Their Development", available at: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2019-6_0-pages-227_233.pdf (Accessed 02.02.2024).

11. Hetmantsev, D. (2023), "The military has become the engine of local budgets. Is it good?", available at: <https://glavcom.ua/economics/finances/vijskovi-stali-dvihunom-mistsevykh-bjudzhetyv-chi-tse-dobre-948215.html/> (Accessed 02.02.2024).

12. index.minfin (2023), "Revenues of the consolidated budget of Ukraine", available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/income/2023/> (Accessed 02.02.2024).

13. cost.ua (2019), "What do local budgets in European countries and Ukraine earn?", available at: <https://cost.ua/744-na-chomu-zaroblyayut-mistsevi-byudzhetny-v-krayinakh-evropy-ta-v-ukrayini/> (Accessed 02.02.2024).

14. Storonians'ka, I.Z. (2018), *Mekhanizmy administratyvno-finansovoi detsentralizatsii: svitovi praktyky ta napriamy ikh implementatsii v Ukraini* [Mechanisms of administrative and financial decentralization: world practices and directions of their implementation in Ukraine], DU "Instytut rehional'nykh doslidzhen' imeni M.I. Dolishn'oho NAN Ukrainy", L'viv, Ukraine.

15. Levandivs'kyj, O.T. Balaniuk, I.F. Shelenko, D.I. and Sas, L.S. (2021), "Financial mechanism of capitalization of land resources of agricultural enterprises of the region in mutual relations with territorial communities", *Aktual'ni problemy rozvytku ekonomiky rehionu: naukovyj zhurnal*, vol. 17, no. 2, pp. 124—135.

16. LB (2023), "Budget-2024: without military personal income tax on the ground, funds for road repair and DFRD", available at: https://lb.ua/news/2023/09/20/575743_byudzhet2024_bez_viyskovogo_pdfo.html (Accessed 02.02.2024).

Стаття надійшла до редакції 10.03.2024 р.